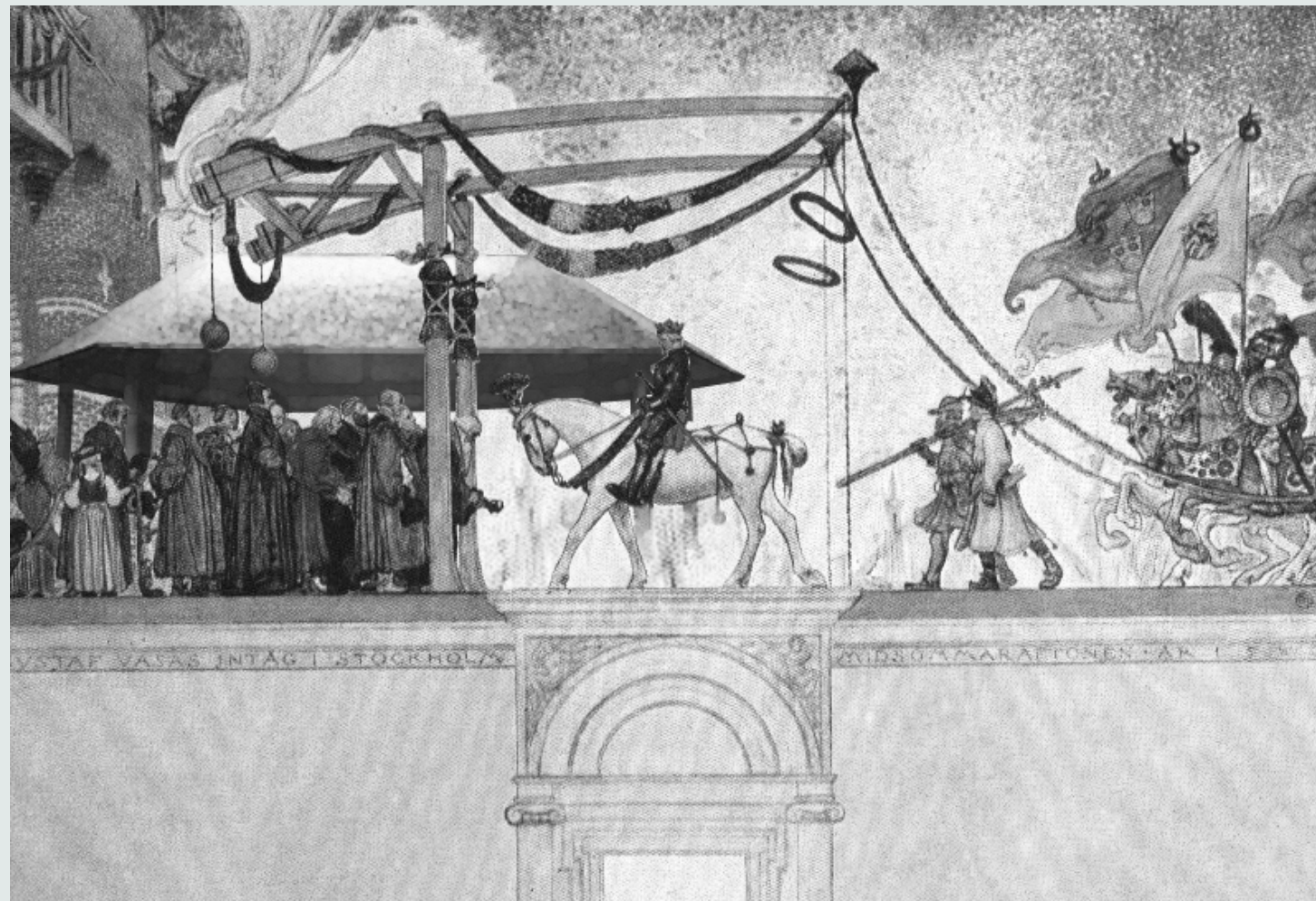

Narvapaviljongen

Gustav Vasas intåg i Stockholm 1523.
Paviljongen skymtar fram bakom Stockholms borgare vid södra stadsporten.
OLJA PÅ DUK 1908

Battle of Poltava - föreställande slaget vid Poltavas slutskede.
Notera spåren i gytjtjan där paviljongen släpats fram av krigshären.
OLJA PÅ DUK 1726

Bildmaterial i Shtokholms stadsmuseum

DU STÅR NU FRAMFÖR en av de mest folkära och älskade klenoderna från den svenska stormaktstiden, den så kallade Narvapaviljongen - symbol och garant för den svenska krigslyckan i oräkneliga bataljer och skärmyslingar.

Enligt de äldsta berättelserna om paviljongen så var den en gåva från dalmasen tillika storbonden Einar Lindström, till den nykrönte Kung Gustav Vasa. I dokument från 1528 refereras det till en s.k. gillebog, som skeppats med vedjakten Emma-Louise från Dalarna till Stockholm. Paviljongens ursprungsfunktion var sannolikt som väderskydd för havre, och ett ypperligt sådant, men historier om att samiska shamaner ingjutit lyckobringande besvärjelser i paviljongen får anses vara intet mer än amsagor och soldatskrock. Gåvan mottogs likväl av den nyblivne regenten och placerades därefter på kungafamiliens ägor vid Glimingehus på krönet till det skånska slättlandet.

En besynnerlig historia tar sin början

Det är emellertid inte förrän långt senare som paviljongen kommer till sin rätt, närmare bestämt 1658 när Karl X Gustav marscherar över Lilla och Stora Bält. Hur och varför Gustav Vasas dalapaviljong är där är något av ett mysterium. Det ter sig dock inte helt otroligt att någon i hären sett en användning för paviljongen, där den står placerad mitt i vägen för de framryckande svenska förstärkningarna, och helt enkelt beslagtagit den på fläcken och fört den med sig. Känt är i varje fall att när den västra flanken

höll på att gå ner sig i isen vid Lilla Bält var det paviljongen som räddade den rättrådige Löjtnant Gyldensträhle med kompani från det iskalla vattnet genom sin enastående flytkraft. Från taket av paviljongen fortsatte de sedan att ge eld mot danskarna och kunde hålla sin flank och säkra segern. Kompaniet forslade senare paviljongen hela vägen till Köpenhamn där den placerades på Ströget och fungerade som centrum för de firande svenska soldaterna.

Så börjar legenden om detta segerrika och lyckosamma byggnadsverk.

Krig, kamp och strid

Nästa gång paviljongen figurerar i historien är i uppmarschen till slaget vid Narva, år 1700. Den har då stått mer eller mindre bortglömd i över fyrtio år på ett gods i övre Gästrikland, och det är en ny generation Gyldensträhle som återupprättar dess ära. Överste Henric Gyldensträhle, uppväxt med sin fars krigsanekdoter om tåget över Bält, beslutar sig att mobilisera dalapaviljongen igen, den här gången i det krig som sedermera blev känt som det Stora Nordiska Kriget. Överstens infall vann entusiastiskt bifall både bland soldater och officerare, och som påföljd blev det i denna paviljong som Karl XII höll sitt berömda eldtal "Nu tar vi dom jävlarna!", innan stormningen av de Ryska positionerna kring Narva.

Hädanefter var det ett faktum att där Kungen fanns, där fanns även Narvapaviljongen, så döpt efter den enastående segern. I första ledet, på en utsatt flank, där den mest behövdes, där

fanns paviljongen och ingjöt mod i Karolinerna och skräck i fienden. Det som började i Narva fortsatte i Düna, Kliszów, Thorn, Holowczyn och "oräkneliga städer med outtalbara namn, stridslycka utan hejd, segrar utan måtta" som Heidenstam skrev. I den bittra kylan som rådde under det ryska fälttåget är det ett mått på den kärlek som paviljongen inspirerade i hjärtat på Karolinerna att den inte eldades upp för värme. Envist släpade de paviljongen för hand efter att alla hästar stupat.

Men hejdas gör emellertid alla ting, och för Narvapaviljongen blir det halt i januari 1709, i en liten stad i Ukraina vid namn Veprik. Fältmarskalken Gyldensträhle stupar här för fiendens kulor och begravs en bit utanför Veprik, under sin paviljong enligt sina sista önskningar. Därefter för Karl XII; Poltava, nederlag och reträtt till Bendern - för många ett sista slutgiltigt bevis för Narvapaviljongens gåtfulla makt. Gyldensträhles stoft återbördades senare till sin modersjord, men paviljongen faller i glömska.

Men legenden slutar inte här...

I samband med ett visst ubåtshaveri, och den påföljande uppgörelsen med Sovjetunionen, så återbördas vår paviljong till Sverige år 1983. Efter år av forskning uppdragas dess fantastiska historia och krigsmonumentet placeras i denna lummiga del av Tantolunden, i väntan på att åter tas i bruk. När Sveriges nöd är som störst då ska det gamla stridsropet ånyo ljuda: "Kungen, Paviljongen och nu tar vi dom jävlarna!"

Summary

Can one 'find' a monument? One can certainly lose one. The monument which stands before you provides a clear case in point, embodying the recapture of a small (yet crucial) piece of Swedish history. Through a painstaking research effort, spanning nearly two decades, the Narva Pavilion was salvaged from the state of anonymity in which it languished, forgotten. Lost. What, after all, is a monument that has lost its history?

Surely not a monument anymore, but rather simply an ordinary object. Mundane. Banal. Pedestrian. On the surface, at least. It was thus our task, at the City of Stockholm, in embarking on a restoration program, to return to that surface the unique gloss which all monuments inherently possess, that patina of authenticity which comes from contact with the historic exercise of power. It is, after all, the unique and sometimes

secret story of objects which, in our view, determines their monumentality: not their form, nor their location. And what a story the structure before you tells. A story that is intertwined with the story of Sweden itself. A story of 500 years of blood and conquest, of the victories of great kings. A story which, thankfully, has been reclaimed. The power of history to reveal, it seems, is greater than its tendency to misplace.

Tavlan är uppsatt år 2009 av Shtokholms stad i samband med projektet "En annan paviljong".
www.weld.se